EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 17.8.2020.
COM(2020) 378 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Regulas (ES) 2017/852 19. panta 1. punktā paredzēto pārskatīšanu attiecībā uz dzīvsudraba izmantošanu zobārstniecības amalgamā un produktos

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par Regulas (ES) 2017/852 19. panta 1. punktā paredzēto pārskatīšanu attiecībā uz dzīvsudraba izmantošanu zobārstniecības amalgamā un produktos

1. IEVADS

Dzīvsudrabs ir toksisks elements, kas rada būtisku apdraudējumu videi un cilvēka veselībai. Cilvēki dzīvsudrabam tiek eksponēti, galvenokārt uzņemot to ar jūras veltēm. Tas ir spēcīgs neirotoksīns, kas izraisa paliekošus smadzeņu un nieru bojājumus pieaugušajiem, kā arī ietekmē attīstību augļa stadijā un agrīnā bērnībā. Šī viela ir bioakumulatīva un caur barošanās tīkliem un gaisa piesārņojuma pārrobežu pārnesi pārvietojas pa visu pasauli. Gaisā esošais dzīvsudrabs uzkrājas augsnē un ūdenstilpēs.

Tādēļ starptautiskā kopiena ir atzinusi, ka dzīvsudrabs ir viela, kas rada globāla mēroga bažas.

Pēdējo 15 gadu laikā ES ir izstrādājusi tālejošu politiku[1] un tiesisko regulējumu, lai kontrolētu, izbeigtu un, ja tas nav iespējams, samazinātu dzīvsudraba izmantošanu un eksponētību tam, tādējādi samazinot tā radīto apdraudējumu. Nozīmīgs ES instruments ir Regula (ES) 2017/852 par dzīvsudrabu (turpmāk "Regula")[2], kurā tiek aplūkots viss dzīvsudraba dzīves cikls, sākot no primārās ieguves līdz tā atkritumu apglabāšanai.

Šis ziņojums attiecas uz diviem novērtējumiem, kurus Komisija ir veikusi saskaņā ar Regulas 19. panta 1. punktu, kas paredz, ka Komisija līdz 2020. gada 30. jūnijam veic novērtējumu un ziņo Eiropas Parlamentam un Padomei par:

a) *"to, vai Savienībai nepieciešams reglamentēt dzīvsudraba un dzīvsudraba savienojumu emisijas no krematorijām;*

b) īstenošanas iespējām zobārstniecības amalgamas izmantošanas pakāpeniskai izbeigšanai ilgtermiņā, un vēlams līdz 2030. gadam, ņemot vērā 10. panta 3. punktā minētos valstu plānus un vienlaikus pilnībā ievērojot dalībvalstu kompetenci attiecībā uz veselības aprūpes pakalpojumu un medicīniskās aprūpes organizēšanu un sniegšanu; un

c) *ieguvumiem vides jomā un īstenošanas iespējām, lai vēl vairāk saskaņotu II pielikumu ar attiecīgajiem Savienības tiesību aktiem, kas reglamentē dzīvsudrabu saturošu produktu laišanu tirgū".*

Amalgamas izmantošana zobārstniecībā veido lielāko atlikušo dzīvsudraba patēriņu ES. Jau kopš 2018. gada 1. jūlija Regula aizliedz to izmantot piena zobu ārstēšanai un mazaizsargātāko sabiedrības locekļu, t. i., bērnu vecumā līdz 15 gadiem un grūtnieču vai sieviešu, kas baro ar krūti, zobu ārstēšanai. Saskaņā ar Regulas 19. panta 1. punkta b) apakšpunktu šajā ziņojumā tiek sniegta informācija par iespējām zobārstniecības amalgamas izmantošanas pakāpeniskai izbeigšanai ES attiecībā uz visiem sabiedrības

[1] COM(2005) 20 un COM(2010) 723.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/852 (2017. gada 17. maijs) par dzīvsudrabu un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1102/2008 (OV L 137, 24.5.2017., 1. lpp.).

locekļiem. Šādi rīkojoties, Komisija ir vienlaikus aptvērusi arī dzīvsudraba un dzīvsudraba savienojumu emisijas no krematorijām.
ES iekšējā tirgus tiesību akti aizliedz daudzus produktus, kas satur dzīvsudrabu, laist ES tirgū (tostarp importēt)[3]. Daļu no tiem (taču ne visus) Regula aizliedz arī ražot un eksportēt. Šāds atšķirīgs tiesiskais režīms dažādiem dzīvsudrabu saturošiem produktiem ir izveidojies starptautisko rīcībpolitiku, t. i., Minamatas konvencijas par dzīvsudrabu (turpmāk "Konvencija"), kontekstā, kurā Regula tikusi pieņemta[4]. Šī Konvencija, kuru ratificējusi ES[5] un lielākā daļa dalībvalstu, aizliedz vairāku dzīvsudrabu saturošu produktu ražošanu, eksportu un importu. Tādējādi vispārīgais princips ir tāds, ka, ja dzīvsudrabu saturošus produktus reglamentē Konvencija, ES tiesību aktos noteiktais aizliegums laist tos ES iekšējā tirgū tiek paplašināts, lai ietvertu ražošanu un eksportu, ar mērķi nodrošināt atbilstību starptautisko tiesību prasībām. Saskaņā ar 19. panta 1. punkta c) apakšpunktu šis ziņojums informē par iespējām un potenciālajiem ieguvumiem, kas rastos videi, ja Regulā noteikto ražošanas un eksporta aizliegumu piemērotu visiem produktiem, kurus laist tirgū ir aizliegts uz citu ES tiesību instrumentu pamata, arī tad, ja Konvencija tos neaizliedz.

Pārskatīšana palīdz īstenot Eiropas zaļajā kursā[6] izvirzīto nulles piesārņojuma mērķi nolūkā panākt no toksikantiem brīvu vidi.

2. PĀRSKATĪŠANA

2.1. Zobārstniecības amalgama un ar tās izmantošanu saistītās dzīvsudraba emisijas

Pārskatīšanas process un apspriešanās

Zobārstniecības amalgama gadsimtiem tikusi izmantota par zobu atjaunošanas materiālu kariesa caurumu aizpildīšanai un zobu virsmas labošanai. Tā ir dzīvsudraba un citu metālu (piem., sudraba, alvas, vara) sakausējums.

Komisija nolīga konsultantu, lai tas veiktu pētījumu par zobārstniecības amalgamas izmantošanu ES. Pētījuma nobeiguma ziņojums[7] sniedz pamatu novērtējumam par tehniskajām un ekonomiskajām iespējām pakāpeniski izbeigt zobārstniecības amalgamas izmantošanu, kā arī apraksta tās ietekmi uz vidi.

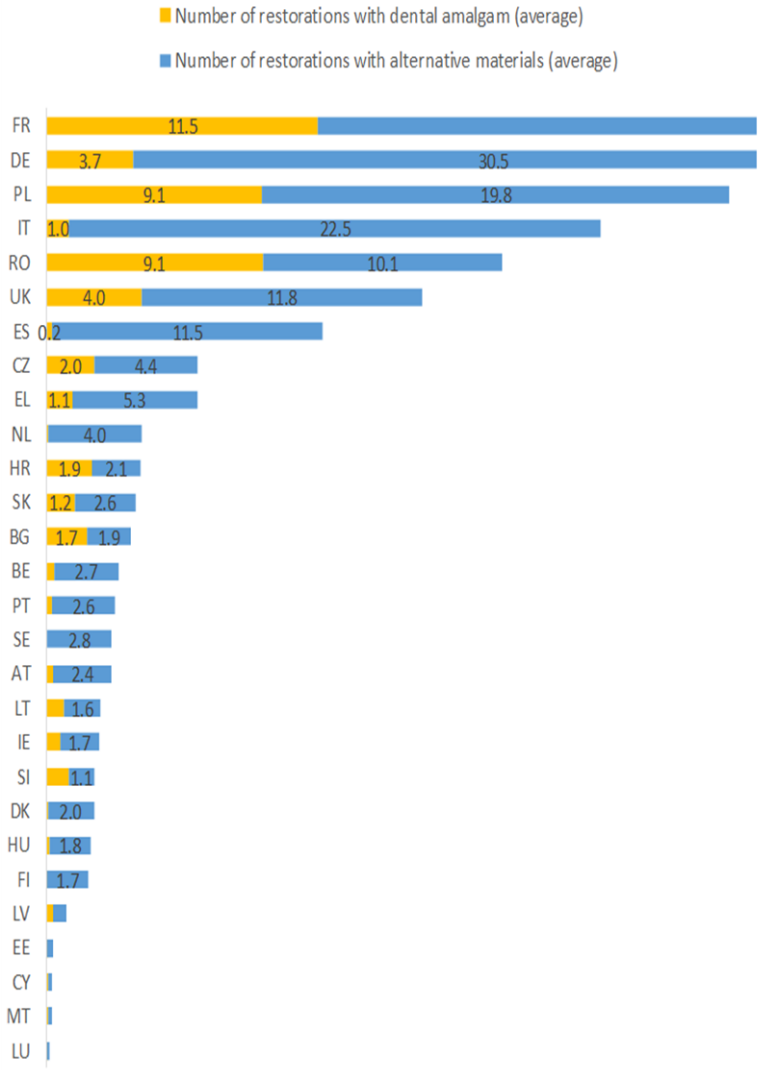
Pētījumā apkopota informācija par zobārstniecības amalgamas un bezdzīvsudraba alternatīvu izmantošanu, ietekmi uz veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanu dalībvalstīs un saskaņā ar Regulas 10. panta 3. punktu izstrādātajiem dalībvalstu plāniem zobārstniecības amalgamas izmantošanas pakāpeniskai samazināšanai. Plašā datu vākšanā tika pārskatīti zinātniski raksti un ziņojumi un tiešsaistes aptaujās un intervijās iegūti ES mēroga dati. 2020. gada janvārī notikušajā darbseminārā, kurā piedalījās dalībvalstu eksperti un ieinteresētās personas

[3] Šajā ziņojumā un saskaņā ar attiecīgo ES instrumentu noteikumiem "laist tirgū" ir par samaksu vai bez maksas piegādāt vai darīt pieejamu trešai personai. Importu uzskata par laišanu tirgū.
[4] Minamatas konvencijas teksts.
[5] Padomes 2017. gada 11. maija Lēmums (ES) 2017/939 par to, lai Eiropas Savienības vārdā noslēgtu Minamatas konvenciju par dzīvsudrabu (OV L 142, 2.6.2017., 4. lpp.).
[6] Komisijas paziņojums (2019. gada 11. decembris) "*Eiropas zaļais kurss*", COM(2019) 640 final.
[7] Saite uz pētījumu "Study on assessment of the feasibility of phasing out dental amalgam".

(zobārstniecības organizācijas, NVO), tika apstiprināti pētījuma sākotnējie konstatējumi, kā arī sniegti papildu ieteikumi modelēšanas un secinājumu uzlabošanai.

Zobārstniecības amalgamas izmantošanas tendences

Amalgamas izmantošana zobārstniecībā veido lielāko atlikušo dzīvsudraba patēriņu ES. Aplēstais zobārstniecības amalgamas ikgadējais pieprasījums (ES-28 valstīs) 2018. gadā bija 27–58 t dzīvsudraba. Salīdzinājumā ar agrāku aplēsi — 55–95 t dzīvsudraba 2010. gadā[8] — tas ir būtisks samazinājums par apmēram 43 %. Aplēses liecina, ka 2018. gadā ES-28 tika veikti apmēram 372 miljoni zobu atjaunošanas procedūru. No šīm procedūrām zobārstniecības amalgama tika izmantota tikai 10–19 % gadījumu. Tomēr šis īpatsvars dažādās dalībvalstīs būtiski atšķiras, kā tas redzams 1. diagrammā[9].

1. diagramma. Zobu atjaunošanas procedūru skaits sadalījumā pēc plombas materiāla un dalībvalsts un vidējais zobārstniecības amalgamas izmantojums (milj., 2018)

Šķiet, ka galvenie iemesli retākai zobārstniecības amalgamas izmantošanai ir labāka patērētāju izpratne par zobārstniecības amalgamas ietekmi uz vidi un saistīto netiešo ietekmi uz veselību, kā arī alternatīvo materiālu estētiskā pievilcība.

Ja ES un dalībvalstu līmenī netiks īstenoti rīcībpolitiski papildu pasākumi, ir paredzams, ka no 2018. gada līdz 2030. gadam zobārstniecības amalgamas izmantošana samazināsies par apmēram 70 %. Tomēr atlikušais izmantošanas apjoms joprojām būtu ievērojams — 2030. gadā tiktu izmantotas aptuveni 8–17 t dzīvsudraba.

Ekonomiskā īstenojamība

Zobārstniecības amalgama jau šobrīd pakāpeniski tiek aizstāta ar alternatīviem bezdzīvsudraba materiāliem (tādiem kā, piem.,

ıry pollution from dental amalgam and

tjaunošanas procedūru skaits sadalījumā

pēc plombu materiāla un dalībvalsts, bezdzīvsudraba alternatīvo materiālu cenas u. tml., sk. 7. zemsvītras piezīmi.

kompozītsveķi, keramika un stikla jonomērcementi). Bezdzīvsudraba materiālus ražo vairāk nekā divas trešdaļas ES ražotāju (95 %), un tiem ir liela tirgus daļa. Ja tiktu noteikta regulatīva prasība pakāpeniski izbeigt zobārstniecības amalgamas izmantošanu, šī mazināšanās tendence paātrinātos un ražotājiem būtu jāpalielina alternatīvu materiālu ražošana.

Cenu atšķirība par zobu atjaunošanu ar dažādu veidu materiāliem ir salīdzinoši neliela, jo ir uzlabotas zobu atjaunošanas metodes, kurās netiek izmantoti dzīvsudrabu saturoši materiāli. Turklāt ir mazinājusies arī zobārstniecības amalgamas un bezdzīvsudraba materiālu cenu atšķirība. Tas ierobežo sociālekonomisko ietekmi, ko attiecībā uz zobārstniecības izmaksām radītu paātrināta pāreja uz bezdzīvsudraba plombām, un līdz ar to arī pastarpināto ekonomisko ietekmi uz zobārstiem, pacientiem un veselības aprūpes izdevumu atlīdzināšanas sistēmām.

Lielākajā daļā dalībvalstu valsts veselības apdrošināšanas izdevumu atlīdzināšanas sistēmu segums par dažādiem materiāliem atšķiras tikai nedaudz.

Jāsecina, ka paātrināta pāreja uz bezdzīvsudraba plombām būtiski negatīvi neietekmētu pacientus, zobārstus vai zobārstniecības plombu ražotājus. Tomēr var būt nepieciešams pielāgot izdevumu atlīdzināšanas sistēmas dalībvalstīs, kurās ir lielas atšķirības atkarībā no izmantotā materiāla.

Tehniskā īstenojamība

Ņemot vērā bezdzīvsudraba materiālu plašo izmantošanu visā ES, var secināt, ka vairumam ES zobārstniecības iestāžu jau ir pieejams aprīkojums, kas nepieciešams zobu atjaunošanai ar bezdzīvsudraba materiāliem, un ka lielākā daļa zobārstu (ja ne visi) ir apguvuši nepieciešamās metodes.

Pierādījumi ir apliecinājuši, ka bezdzīvsudraba materiāliem ir apmierinošas mehāniskās īpašības, zemākas caurumu sagatavošanas prasības (kompozītmateriāliem)[10], kā arī labākas estētiskās īpašības[11]. Plombas ilgmūžību ietekmē četri galvenie faktori: materiāls, atjaunošanas metode, zobārsta prasmes un pacienta zobu higiēna. Mūsdienās bezdzīvsudraba materiāliem ir laba kvalitāte, ir plaši pieejamas sekmīgas atjaunošanas metodes un zobārstniecības skolās arvien vairāk tiek nodrošināta nepieciešamo prasmju apguve. Pateicoties sabiedrības informēšanas pasākumiem veselības jomā, ir sagaidāms, ka zobu higiēna arvien uzlabosies. Tādējādi būtu vēl vairāk jāuzlabojas atjaunoto zobu ilgmūžībai.

Tomēr zobārstus pārstāvošās organizācijas ir paudušas bažas par to, ka par bezdzīvsudraba materiāliem trūkst informācijas, arī par noteiktu materiālu, no kuriem daži satur bisfenolu A (BPA) un nanoizmēra daļiņas, drošības profilu un biosaderību. Pieejamajos zinātniskajos pārskatos secināts, ka BPA izdalīšanās no noteiktiem zobārstniecības materiāliem ir saistīta ar

[10] *Mulligan, S., et al.* , "*The environmental impact of dental amalgam and resin-based composite materials*", *British Dental Journal Nr*. 224.7 (2018), 542. lpp.
[11] *Milosevic, M., "Polymerization mechanics of dental composites — advantages and disadvantages", Procedia Engineering Nr. 149 (2016), 313.–320. lpp.*

gluži niecīgiem veselības riskiem[12] un ka eksponētība BPA ir pieļaujamās diennakts devas robežās[13]. Tomēr šie secinājumi ir balstīti uz BPA riska novērtējumu, kuru 2015. gada veica Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde un kurš šobrīd tiek pārskatīts.

Ekoloģiskie aspekti

Zobārstniecības amalgama rada būtiskas dzīvsudraba emisijas gaisā, ūdenī un augsnē.

Tika aplēsts, ka zobārstniecības amalgama savā dzīves ciklā emitē gaisā apmēram 19 t[14] (2012. g., ES-27[15]). Zobārstniecības klīniku radītās emisijas ūdenī[16] tika aplēstas 3 t apmērā (2010. g., ES-27); tās samazināsies, jo Regula prasa zobārstu prakses aprīkot ar zobārstniecības amalgamas separatoriem, kas nodrošina augstu aiztures līmeni.

Dzīvsudraba klātbūtne notekūdeņos rada problēmas saistībā ar atliekām (dūņām), kas nāk no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām. Atkarībā no notekūdeņu attīrīšanas veida dzīvsudrabs var saglabāties notekūdeņu attīrīšanas iekārtu dūņās. Zobārstniecības amalgamas radītās dzīvsudraba emisijas augsnē, kas tiek aplēstas 8 t apmērā (2010. g., ES-27), galvenokārt rodas no šādu dūņu izkliedēšanas uz augsnes. Direktīvā 86/278/EEK par notekūdeņu dūņu izmantošanu lauksaimniecībā[17] ir noteiktas smago metālu, tostarp dzīvsudraba, koncentrācijas robežvērtības.

Zobārstniecības amalgamas izmantošanas pakāpeniska pārtraukšana galu galā izbeigtu šīs emisijas un tādējādi arī to radīto dzīvsudraba apjoma palielināšanos vidē; tas nestu papildu ieguvumus attiecībā uz vidi un veselību. Tas sekmētu arī ES aprites ekonomikas rīcības plāna[18] īstenošanu; šis plāns paredz nodrošināt kvalitatīvāku notekūdeņu attīrīšanu un pārskatīt direktīvas par notekūdeņu dūņām, lai aprites ekonomikas praksi piemērotu notekūdeņu un dūņu apsaimniekošanai.

Dzīvsudraba un dzīvsudraba savienojumu emisijas no krematorijām

Gaisā pastāvīgi nonāk krematoriju radītās dzīvsudraba un dzīvsudraba savienojumu emisijas, un tās rada zobārstniecības amalgamas izmantošana. Tika aplēsts, ka 2018. gadā to apjoms bija apmēram 1,6 t. Paredzams, ka šīs emisijas līdzīgā līmenī saglabāsies aptuveni līdz 2025. gadam un tad samazināsies. Tomēr pierādījumi ir nepietiekami, un vēl jāstrādā, lai precizētu šīs aplēses un atspoguļotu arī Covid-19 krīzes dramatisko ietekmi zaudētās cilvēku dzīvības izteiksmē.

---

[12] *SCENIHR*, "Scientific opinion on the Safety of Dental Amalgam and Alternative Dental Restoration Materials for Patients and Users" (2015).

[13] "Bisfenol a i dentala material socialstyrelsen" (2015).

[14] *Bio Intelligence Service*, "Study on the potential for reducing mercury pollution from dental amalgam and batteries" (2012).

[15] Neietverot Horvātiju, kas pievienojās ES 2013. gadā.

[16] Dzīvsudrabs no zobārstniecības klīnikām nokļūst notekūdeņu attīrīšanas iekārtās. Ar izmantotajām attīrīšanas metodēm sasniegtā atdalīšanas efektivitāte atšķiras; dzīvsudrabs, tāpat kā citi smagie metāli, parasti nenoārdās, bet gan absorbējas dūņās (*Pistocchi et al.* (2019); *Hargraeves et al.* (2016).

[17] Padomes 1986. gada 12. jūnija Direktīva 86/278/EEK par vides, jo īpaši augsnes, aizsardzību, lauksaimniecībā izmantojot notekūdeņu dūņas (OV L 181, 4.7.1986., 6. lpp.).

[18] Komisijas paziņojums (2020. gada 11. marts): "*Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns — par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu*", COM(2020)98 final

Pašlaik nepastāv nekādas ES prasības, kas noteiktu dzīvsudraba emisiju samazināšanas tehnoloģiju uzstādīšanu krematorijās. Labākie pieejamie tehniskie paņēmieni krematoriju radīto dzīvsudraba emisiju novēršanai un kontrolei ir minēti tikai *OSPAR* konvencijā[19] uz tās juridiski nesaistošā Ieteikuma Nr. 2003/4 pamata; ES un 11 tās dalībvalstis ir šīs Konvencijas puses.

[19] Konvencija par jūras vides aizsardzību Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā (*OSPAR* konvencija).

Turpmākā rīcība

Zobārstniecības amalgama pakāpeniski tiek aizstāta ar bezdzīvsudraba materiāliem bez politiskas iejaukšanās, jo pacienti kopumā un arvien vairāk arī zobārsti izraugās plombas bez dzīvsudraba. Taču, ja netiks veikti likumdošanas pasākumi, ir paredzams, ka tuvākajos gados joprojām tiks izmantots būtisks daudzums zobārstniecības amalgamas. Tas paildzinās vides un veselības problēmas, kas saistītas ar pašreizējo zobārstniecības amalgamas izmantošanu, arī būtiskās dzīvsudraba emisijas gaisā.

Lai pakāpeniski samazinātu un izbeigtu zobārstniecības amalgamas izmantošanu, jāpievēršas vairākiem jautājumiem, tai skaitā jāvairo izpratne par specifiskiem medicīniskiem stāvokļiem, kuru gadījumā būtu arī turpmāk jāatļauj izmantot zobārstniecības amalgamu, jānodrošina plašāka informācija par pieejamajiem bezdzīvsudraba materiāliem un jāapkopo papildu dati par dzīvsudraba emisijām, kas saistītas ar zobārstniecības amalgamas izmantošanu.

2.2 Dzīvsudrabu saturoši produkti

ES un starptautiskie tiesību akti par dzīvsudrabu saturošu produktu laišanu tirgū un tirdzniecību

Attiecībā uz dzīvsudraba satura regulēšanu produktos, kas tiek laisti tirgū, arī importētos produktos, ES ir izstrādājusi vienu no visaptverošākajiem tiesību aktu kopumiem pasaulē[20]. Mērķis ir bijis divkāršs, t. i., aizsargāt cilvēku veselību un vidi, kā arī nodrošināt labu iekšējā tirgus darbību.

Pie šā tiesību aktu kopuma pieder Direktīva 2011/65/ES[21], kas ierobežo dzīvsudraba saturu elektriskās un elektroniskās iekārtās, Direktīva 2006/66/EK[22], kas reglamentē dzīvsudraba saturu baterijās, un Regula (EK) Nr. 1907/2006[23], kura aizliedz noteiktu neelektronisku mērierīču, kas satur dzīvsudrabu, laišanu ES iekšējā tirgū neatkarīgi no to dzīvsudraba satura. Pilns attiecīgo tiesību aktu saraksts ir pieejams ietekmes novērtējuma ziņojumā[24], kuru Eiropas Komisija pabeidza 2016. gadā, gatavojot tiesību akta priekšlikumu Regulai.

Starptautiskā līmenī Konvencija aizliedz ražot, importēt un eksportēt tās A pielikumā (I daļā) uzskaitītos dzīvsudrabu saturošos produktus.

[20] Sk. 3. zemsvītras piezīmi.

[21] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/65/ES (2011. gada 8. jūnijs) par dažu bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās (OV L 174, 1.7.2011., 88. lpp.).

[22] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/66/EK (2006. gada 6. septembris) par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (OV L 266, 26.9.2006., 1. lpp.).

[23] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1907/2006 (2006. gada 18. decembris), kas attiecas uz ķimikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (*REACH*), un ar kuru izveido Eiropas Ķimikāliju aģentūru, groza Direktīvu 1999/45/EK un atceļ Padomes Regulu (EEK) Nr. 793/93 un Komisijas Regulu (EK) Nr. 1488/94, kā arī Padomes Direktīvu 76/769/EEK un Komisijas Direktīvu 91/155/EEK, Direktīvu 93/67/EEK, Direktīvu 93/105/EK un Direktīvu 2000/21/EK (OV L 396, 30.12.2006., 1. lpp.).

[24] SWD(2016)17, sk. VI pielikumu.

Tādējādi, lai gan ES iekšējā tirgus tiesību akti kopumā aizliedz tikai dzīvsudrabu saturošu produktu laišanu ES tirgū, Konvencija aizliedz arī to ražošanu, importu un eksportu. Tādēļ, lai ES izpildītu Konvencijas prasības, Regula papildina ES iekšējā tirgus tiesību aktus, aizliedzot arī Konvencijā uzskaitīto produktu ražošanu un eksportu.

Šādi atšķirīgi režīmi dzīvsudrabu saturošiem produktiem ES un starptautiskajos tiesību aktos ir iemesls, kādēļ ES likumdevējs lūdza Komisiju veikt šo pārskatīšanu.

Pārskatīšanas mērķis

Šīs pārskatīšanas mērķis ir noteikt vides un ekonomiskā ziņā rezultatīvāko veidu, kā samazināt un izskaust dzīvsudrabu saturošu produktu klātbūtni starptautiskajā tirgū.
Iespējamas divas galvenās pieejas:

(a) vienpusēji aizliegt ražot un no ES eksportēt visus dzīvsudrabu saturošos produktus, kurus aizliegts laist ES tirgū. To varētu panākt, iekļaujot šos produktus Regulas II pielikumā;
(b) globālā līmenī vienoties par vēl citu produktu aizliegšanu. To varētu panākt divos posmos: (i) paplašinot dzīvsudrabu saturošo produktu sarakstu, kas iekļauts Konvencijas A pielikumā, un (ii) attiecīgi paplašinot Regulas II pielikumu.

Tālāk aprakstīti šo pieeju potenciālie ieguvumi videi.

Vienpusējais ES ražošanas un eksporta aizliegums

Plašāka vienpusēja ES ražošanas un eksporta aizlieguma potenciālā ietekme tika apspriesta Regulas koplēmuma procedūrā. Iepriekš minētajā ietekmes novērtējuma ziņojumā, kas tika pievienots Komisijas priekšlikumam, tā sniedza sākotnēju novērtējumu. Koplēmuma procedūras laikā tam tika pievienots informatīvs dokuments, kurā sniegts kopsavilkums par papildu novērtējumu, kas ar konsultanta piesaisti[25] tika veikts attiecībā uz noteiktām baterijām, neelektroniskām mērierīcēm un spuldzēm. Komisija šo informatīvo dokumentu iesniedza Eiropas Parlamentam un Padomei un to publiskoja. Tika izdarīti šādi secinājumi:

(a) Eiropas Savienībā tās iekšējā tirgū neatļautu bateriju un neelektronisku mērierīču ražošana — ja tāda vispār ir — notiek nelielā apmērā. Tādējādi, šiem produktiem piemērojot ierosināto ražošanas un eksporta aizliegumu, netiktu panākti ne tieši vidiski ieguvumi, ne ekonomiska ietekme;

(b) atšķirīga situācija ir attiecībā uz noteiktu veidu dzīvsudraba spuldzēm, kuras tiek ražotas ES un eksportētas ārpus ES, jo īpaši halofosfāta spuldzēm. Ja tās netiktu eksportētas no ES, pieprasījums trešās valstīs nemainītos, jo dzīvsudraba spuldžu un bezdzīvsudraba alternatīvu cena būtiski atšķiras. Turklāt ražotāji, kas atrodas trešās valstīs, palielinātu piedāvājumu, lai apmierinātu šo pieprasījumu. Tādējādi, šādām dzīvsudraba spuldzēm piemērojot ierosināto eksporta aizliegumu, pirmkārt, var rasties nelabvēlīga ietekme uz vidi, palielinoties globālajām dzīvsudraba emisijām, ko radījuši trešo valstu ražotāji, kuriem netiek piemēroti tik stingti piesārņojuma kontroles pasākumi kā ražotājiem Eiropas Savienībā, un, otrkārt, aizliegums

[25] *COWI & ICF* (2017).

ietekmētu aptuveni 8 % ES spuldžu ražošanas uzņēmumu, skarot darbvietas un ieņēmumus.

Pamatojoties uz šo novērtējumu, likumdevējs Regulā ietvēra eksporta aizliegumu, kas piemērojams attiecīgajām baterijām, neelektroniskām mērierīcēm un vairāku veidu spuldzēm, neietverot halofosfāta spuldzes. Komisija pasūtīja pētījumu par dzīvsudrabu saturošiem produktiem un to alternatīvām[26].

Lielākā problēma, ar ko saskārās pētījuma veicējs, bija informācijas trūkums attiecībā uz dzīvsudrabu saturošu produktu tirgiem trešās valstīs. Tāpēc šādā pārskatīšanā ieguvumus videi var novērtēt tikai kvalitatīvi, balstoties uz tādiem pašiem apsvērumiem kā iepriekš minētajā Komisijas informatīvajā dokumentā. Kamēr pastāv starptautisks pieprasījums, trešo valstu ražotāji, visticamāk, palielinās ražošanu, lai apmierinātu to produktu pieprasījumu, ko vairs nenodrošina ES eksports. Tādējādi vienpusēja ES eksporta aizlieguma ietekme uz vidi ir neskaidra. Tā varētu būt pozitīva, ja aizlieguma rezultātā samazinātos dzīvsudraba izmantošana pasaulē kopumā. Tomēr iespējama ir arī negatīva ietekme, ja palielinātos emisijas no ražotnēm, kuras atrodas trešās valstīs un, iespējams, tiek mazāk kontrolētas.

Globālais aizliegums saskaņā ar Konvenciju un turpmākā rīcība

Pieņemot Regulu, Komisija norādīja, ka tā "*ir apņēmusies atbalstīt nepārtrauktu sadarbību saskaņā ar konvenciju un atbilstīgi attiecīgajiem ES politikas virzieniem, noteikumiem un procedūrām, lai mazinātu atšķirības starp ES tiesību aktiem un konvencijas noteikumiem*".

Kopš tā laika Komisija ir panākusi progresu sarunās par Konvencijas reglamentēto produktu saraksta pārskatīšanu. Konvencijas 4. panta 8. punkts paredz, ka pušu konferencei (*COP*) līdz 2022. gada augustam ir jāpārskata tās A pielikums. *COP* uzsāka šādu pārskatīšanu savā trešajā sanāksmē[27] un ir aicinājusi puses iesniegt informāciju, kuru analizēs ekspertu grupa. Tas kalpos par pamatu, lai puses varētu ierosināt A pielikuma grozījumus, kas tiks izskatīti *COP* ceturtajā sanāksmē (2021. gada novembrī).

ES šajā pārskatīšanā ir uzņēmusies vadošu lomu. Sekmējot pārskatīšanas procesu, ES sniedza Konvencijas sekretariātam plašu informāciju, pamatojoties uz iepriekš minēto pētījumu par dzīvsudrabu saturošiem produktiem un to alternatīvām[28]. Komisija 2021. gada sākumā sagatavos Konvencijas A pielikuma grozījumu projektu, kuru pēc tam iesniegs Eiropas Savienība. Grozījumu galvenais mērķis būs mazināt atšķirības starp ES tiesību aktiem un Konvencijas noteikumiem.
Šī papildu informācija, kuru paredzēts iegūt starptautiskas ekspertu grupas darba rezultātā, ne tikai ļaus labāk novērtēt iespējas īstenot starptautiskajos tiesību aktos noteikto aizliegumu, bet arī palīdzēs labāk izprast ietekmi, ko radītu iespējams vienpusējs ES aizliegums ražot un eksportēt šādus produktus.

[26] Saite uz nobeiguma ziņojumu.
[27] Lēmums MC-3/1.
[28] Informācija par A un B pielikumu, kuru ES iesniedza *COP4* (2020).

4. SECINĀJUMI UN TURPMĀKIE SOĻI

Dzīvsudrabs joprojām tiek izmantots un turpina radīt piesārņojumu, kas ietekmē cilvēka veselību un vidi visā pasaulē, jo īpaši piesārņojot barības ķēdi. Tādēļ ES jau vairāk nekā desmit gadus Savienības un starptautiskā līmenī sekmīgi iestājas par to, lai dzīvsudrabu beigtu izmantot un samazinātu tā emisijas vidē.

Veiktajā pārskatīšanā konstatēts, ka ES lielākā atlikušā dzīvsudraba patēriņa avotu — zobārstniecības amalgamu — ir tehniski un ekonomiski iespējams pakāpeniski beigt izmantot līdz 2030. gadam. Tādēļ Komisija 2022. gadā iesniegs Eiropas Parlamentam un Padomei tiesību akta priekšlikumu par to, lai zobārstniecības amalgamu pakāpeniski beigtu izmantot. Sagatavošanas darbā tiks novērtēts, vai ir nepieciešami papildu pasākumi, piemēram, mazināt ar zobārstniecības amalgamas izmantošanu saistītās dzīvsudraba emisijas un darīt pieejamāku informāciju par zobu plombām, kas nesatur dzīvsudrabu.

Papildus pastāvīgam darbam pie tā, lai ES iekšējā tirgū vairs nelaistu dzīvsudrabu saturošus produktus, ES aktīvi piedalīsies starptautiskās sarunās nolūkā paplašināt to dzīvsudrabu saturošo produktu sarakstu, ko reglamentē Konvencija. Galvenais mērķis būs dzīvsudrabu saturošos produktus, kurus ir aizliegts laist ES iekšējā tirgū, iekļaut Konvencijas A pielikumā. Ņemot vērā sasniegto, Komisija izvērtēs, kas ES līmenī vēl jādara, lai, grozot Regulas II pielikumu, noteiktus dzīvsudrabu saturošus produktus aizliegtu ne tikai laist tirgū, bet arī ražot un eksportēt.

Šīs iniciatīvas palīdzēs panākt, ka tiek īstenota Eiropas zaļā kursa stratēģija "nulles piesārņojums", kuras nolūks ir panākt no toksikantiem brīvu vidi.